

Viszonylagos szabadság és a láthatatlan globalizáció Beszélgetés Bábel Balázs kalocsai érsekkel korunk szellemi-lelki válságáról

Huszonhárom esztendő telt el az úgynevezett rendszerváltozás óta. Érsek úr hogyan látja: milyen ideológiák, világnézetek határozzák meg Magyarország és tágabb értelemben Európa jelenét? Azét az Európáét, amelyhez az Európai Unió révén hazánk is tartozik.

Miután megszűnt a kommunista időkben fölállított vasfüggöny, az információk szabadon áramolhatnak, s egész Európát elárasztotta a posztmodern szemlélet. Ennek lényegét azonban azok az irodalomárok sem tudják pontosan meghatározni, akik ennek szellemében alkotnak vagy értekezéseket írnak róla. Valakitől a következő magyarázatot hallottam: miután kimúltak a nagy ideológiák – ezen a jobb- és baloldali politikai rendszereket értik –, egyre inkább tért hódít az ideológia nélküli ideológia. S ez lenne a posztmodern.

Ilyen helyzetben mi marad az embernek? A bizonytalanság, amikor már nem képes hinni, sőt divat nem hinni semmiben; eluralkodik a kételkedés, ami végletes relativizmushoz vezethet. Leszek Kowalovski, a konvertita író-filozófus mondja: a mai ember kételkedésében odáig megy, hogy szinte már abban is kételkedik, hogy egyáltalán kételkedik.

Ezen szellemi vonulat mellett a gazdasági életet a globalizáció határozza meg. A nagytőkének, ennek a meghatározhatatlan – láthatatlan és behatárolhatatlan – erőnek az uralma. Csak működésének következményeivel szembesülünk: fölfalja a kisvállalatokat, a kis cégeket, s a teljes személytelenség jellemzi. Egyetlen szempontja a gazdasági haszon, s ha profitérdeke azt diktálja, azonnal továbbáll.

Az emberek mindennapi, személyes világában pedig sok esetben a fiziológiai örömök kizárólagos keresése válik meghatározóvá. Látjuk ezt a hirdetésekben, reklámokban: edd meg, kend magadra, vedd föl – s akkor boldog leszel.

Az úgynevezett rendszerváltozás kezdetén azt gondoltuk, végre megszabadulhatunk a materializmustól, ám azt látjuk, másféle formában ugyan, de továbbra is jelen van életünkben.

A materializmus megmaradt – a politikai materializmust a fogyasztói materializmus váltotta föl – , s az ateizmus is fölüti a fejét. A hivatalos, állami ateizmus megszűnt, ennek ellenére tetten érhető és átszövi életünket, a materializmus pedig teljesen átítatja az európai ember gondolkodását. Nagy erő, belső tartás kell hozzá, hogy valaki ebből a kelepcéből ki tudjon kerülni, vagy szembe merjen úszni az árral.

A keresztény lét persze minden korban szembeúszást követel, de ma az teszi különösen nehézé a helyzetet, hogy az említett ideológiák egyetemlegesen árasztanak el minket. Nem arról van szó, hogy a világ néhány helyén jelentkeznek, hanem világméretű járványként söpörnek végig rajtunk.

A liberalizmust – ezt a mindennapi életünkre rátelepedő eszmét – annak idején mint a szabadság ideológiáját hirdették meg. Ma meg inkább az önzés ideológiája jelenik meg benne.

A mai liberálisok elsősorban maguknak kívánnak szabadságot, s számos esetben éppen ők emelnek sorompót más – például a keresztény – eszmék elé. Varga Béla, az 1947-es nemzetgyűlés emigrációba kényszerült elnöke, miután 1990-ben visszatért száműzetéséből, az új parlament alakuló ülésén Szent Ágostont idézve: néha nehezebb szabadságban élni, mint rabságban. Amíg valaki rabságban él, hivatkozhat a kényszerítő körülményekre. Az egyházban is jelentkezett ez a – kissé elkényelmesítő – magatartás a kommunista idők végefelé: mi, papok nem mehetünk be az iskolákba, kórházakba, nem szólalhatunk meg a médiumokban, tehát nem tehetünk semmit. Amikor pedig megnyílt a szabadság lehetősége, nem tudtunk kellőképpen élni vele, nem voltunk fölkészülve az új helyzetre.

Így telt el több mint húsz esztendő, s ez az idő nem erősített meg minket, hiszen ma még annyi elkötelezettnek mutatkozó hívünk sincs, mint előtte volt. Legalábbis ez látszik a népszámlálás adatokból.

Érsek úr beszédeiben többször említette, hogy a kereszténységet az egyik ideológiaként besorolják a

különböző eszmeáramlatok közé. Azt a látszatot keltve ezzel, mintha a kereszténység a történelemben jelentkező sokféle tan egyike lenne.

Ha megnézzük a könyvesboltok kínálatát, a legkülönfélébb világnézeti indíttatású könyveket találjuk, s ezek közül az egyik lenne a kereszténység. Úgy gondolják, virágozzék minden virág, ha valaki a kereszténységet választja, ám legyen. Csakhogy ez a szemlélet nem hajlandó tudomást venni a kereszténység lényegéről, a személyes Isten valóságáról és jelenlétéről.

Ugyanakkor a kereszténység kultúrája elől még a magát nem kereszténynek valló ember sem térhet ki. Ha valaki esetleg értelmileg nem vállalja is a kereszténységet, de amikor találkozik mondjuk egy bestiális cselekedettel, keresztényi szellemben mégis azt mondja: ez azért embertelenség! Minden jobb érzésű, humanista ember erkölcsében valamiképpen megjelenik az, amit mi vallunk.

Az Európai Uniótól azt várták, hogy mindenféle, gazdasági, társadalmi és erkölcsi problémát megold. Ezzel szemben – pusztán a gazdasági kérdéseknél maradván – közel tíz éve, amióta az EU tagjai vagyunk, szinte folyamatosan az európai válságról hallani.

Sokszor és sokan elmondták, ez az Unió korántsem az, aminek indult. Ha kizárólag materiális elvek irányítanak egy közösséget, óhatatlanul eluralkodik a széthúzás. Ma a GDP, a gazdasági teljesítés a meghatározó motívum, az, hogy ki mennyit fizet be és mennyit vehet ki a közös kasszából. Nincs mögötte megalapozott eszmeiség, s ez nyilván válsághoz vezet.

Mennyire tűnik manipuláltnak az a pénzügyi élet, amely körülvesz, sőt, bekerít minket. Az árfolyamváltozások és hitelek, tőzsdéügyletek kapcsán milliókról, milliárdokról beszélnek, közben egyetlen székkal több érték sem jön létre.

Pénzügyi szakemberek mondják, hogy virtuális valóság alakult ki, s nem csak azért, mert a pénz elveszítette aranyfedezetét. Ha hirtelen mindenki kivenné a pénzét a bankokból, rádöbbenének, hogy semmit nem ér. A pénz – az elektronikus banki technikák következtében – láthatatlanná válik, ugyanakkor mindinkább megvalósul az orwelli világ: valahol valakik mindenkiről mindent tudnak az elektronikus információs hálózat segítségével. Ám ez mégiscsak látszólagos világ, de a materialista igazi valóságnak hiszi.

Az anyagi értékek viszonylagosságáról eszembe jut, amit Márai Sándor írt: a háború végén, amikor minden összeomlott, a család egy zacskó aranyért ugyanannyi súlyú lisztet kapott. Előfordul, amikor már annak sincs értéke, aminek egyébként van. De ha eleve úgy épül fel egy hatalom, hogy nincs mögötte valóságos érték... az Egyesült Államok mai viszonyaira tökéletesen igaz ez. Mégis fenntartják a látszatot, a fedezet nélküli államkötvényeket és értékpapírokat, mert ha egyszer kiderül, hogy a király meztelen, minden összeomlik.

A magyar élet a felszínen, úgy látszik, nagyjából rendben van. Csillog is, villog is, közben milliók alig jutnak hozzá a leelemibb életszükségletekhez.

Ha reálpolitikusi aggyal gondolkodom közviszonyainkról, el vagyok keseredve. Ha keresztény hittel, akkor még nem adom föl a reményt. Nézzük a drámai demográfiai adatokat, előregedő, üresedő falvainkat. Négy-öt százezer elhagyott házat találunk vidéken, a lakottakban idős, elhagyatott emberek húzzák meg magukat, nincsenek iskolák, mert nem születnek gyermekek.

A régiekkel összehasonlítva, ők azért tudtak kiemelkedni minden kataklizmából, háborúból és megszállásból, mert többen születtek, mint amennyien meghaltak. Most jóval kevesebben születnek, mint amennyien meghalnak, s ez előbb-utóbb ahhoz vezethet, hogy Magyarország bezárhatja kapuit. Megvalósul a herderi jóslat.

Látjuk a lakosság általános egészségi állapotának romlását. Nemcsak az idősebbek, de a fiatalabb nemzedékek sem élnek egészséges módon, miközben jó részük külföldre vándorol. Ismétlem: reálpolitikai szempontból meglehetősen pesszimista vagyok.

Az elkeserítő közhangulat kialakulásában és fönntartásában mekkora a média szerepe és felelőssége?

A média szerepe óriási. Az embereket a média által kormányozzák. Váci Mihály írta *Komfortos mindenség* című versében a televízióról: „Lüktet a hűsen derengő / nemzeti agyvelő / krónikus gyulladása. / Ragyog, világít enyhén / a modellként ajánlott / közösségi agytekervény, / az államilag megáldott / központi álmodás, / az észre sem vett, permanensen / folyó országos botrány, / az előregyártott / merengés, tömegcikk érzelmi élet... / S ülnek derengő / négyzet előtt / az egyre csenevészebb / agyvelők.” Azóta sokkal kiterjedtebb a médiahálózat, s több a hátránya, mint az előnye. Mindenkit be lehet sározni az interneten, a You Tube-on, embereket tesznek tönkre, tév híreket adnak közre – következmények nélkül! A média különösen az ifjúság gondolkodását határozza meg. Egyrészt függőséget alakít ki, másrészt belterjes információs világot hoz létre. Nem a média ellen vagyok, hanem ahogyan és amire használják.

Az ifjúság talajtalanságáról, gyökértelenségéről, irányvesztettségéről tanulmányok jelentek meg. Miközben a fiatalok minden korábbit el akarnak vetni, nincs mibe kapaszkodniuk – önmagukon kívül.

A Kopp Máriaék által kezdeményezett társadalomkutató programban az ifjúsággal kapcsolatban céltalanságról, napi egzisztenciális gondokról – elhelyezkedés, munkanélküliség, stb. – olvashatunk. Az ifjúság nemigen lát kiutat, határozott életcélt. Elbizonytalanodott, kényelmesebb nem elköteleződni valamilyen életforma mellett, fél a házasság, a papi vagy szerzetesi hivatás vállalásától.

Így pillanatnyi döntések születnek, annak megfelelően, hogy valami éppen jó vagy nem jó, kényelmes vagy kényelmetlen valakinek. Hiányzik az a tartás, amely a korábbi nemzedékeket jellemezte: ha áldozatokat kívánt is, kitartottak elveik és vállalásaik mellett, legyen az családalapítás vagy nemzeti érzés.

A vagyon- és életbiztonság, a közbiztonság az évek múlásával nemhogy javulna, hanem mintha romlana. Ez pedig meghatározza a mindennapi közérzetet.

Hogy így van, sajnos magam is tapasztalom. Amióta Kalocsán az érsekség nagyarányú felújítást végez a székesegyházon és a barokk épületegyüttesen, jó néhány betörés és lopás fordult elő. Ezt a magatartást nem lehet elfogadtatni a megélhetési bűnözés kifejezéssel. S nemcsak szorult helyzetben lopnak az emberek, a korrupció és a sikkasztás a legfelsőbb világot is eléri. Ezt szokták fehérgalléros bűnözésnek nevezni.

Még mindig nem merünk őszintén szembenézni az úgynevezett cigánykérdéssel, pedig az egyik legsúlyosabb társadalmi problémánk.

Nem merünk szembenézni vele, sokszor félünk bármit kimondani ezzel kapcsolatban, nehogy rasszistának bélyegezzenek minket.

A csekély számú cigány értelmiség – és a gazdagabb cigány réteg – felelősséggel tartozna sorstársai iránt, erre azonban nemigen vállalkoznak. A liberális, magát jogvédőnek feltüntető világ pedig aligha szembesül a valósággal. A nagy liberális vezetők gyerekei például nem olyan iskolákban tanulnak, ahol a diákok nyolcvan százaléka cigánygyerek.

Valamit tennünk kell, merész lépésekre kell elhatároznunk magunkat – elsőként kormányzati és államigazgatási szinteken. Három lényeges pontot látok: az iskoláztatást, a munkát és az igazi keresztény hitet – a cigányság körében ugyanis gyakran a sajnálatosan elterjedt babonás hittel találkozunk.

Ki kellene mondanunk, hogy a cigány népesség más kultúrnormák szerint él, más szellemi és erkölcsi fölfogást követ. Ezt éppen a tisztánlátás és a segítség érdekében kellene világossá tenni. Szociális helyzetükön nem elég segélyekkel, osztogatással jobbítani. Nekik is felelősséget kell vállalniuk. Cigány vezetők mondták nekem, már ők sem tudnak hatni a felnövekvő cigány nemzedékekre.

Huszonhárom éve szabadon működik az egyház, de lám-lám – mondják egyesek – a kereszténység ennyi idő alatt sem tudott semmiféle megoldást nyújtani társadalmi bajainkra.

A Diognétoszhoz írt levélben írja az ismeretlen szerző: a keresztény azt jelenti a világnak, mint a lélek a testnek. A közösség lelkiismeretév, jobbik énjév, lelkév kellene válnia minden kereszténynek. S ott, ahol többen képviselik ezt, egyre inkább érvényre juthat. Tehát rajtunk is múlik.